

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

8-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 8 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Baxranov Sherzod

O'ZBEKISTON SSRDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARNI YECHIMINI TOPISHDA BUTUNITTIFOQ PAXTACHILIK ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI O'RNI	10-16
---	-------

Bazarbayeva Nilufar Anorbayevna

MILLIY HUNARMANDCHILIK: USTA-SHOGIRD MUNOSABATLARNING TRANSFORMATSION JARAYONLARI	17-21
--	-------

Sattarova Marhabo Mamatovna

O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOLERANTLIK VA UNING MADANIY-SIYOSIY JARAYONLARIGA TA'SIRI	22-30
--	-------

Raxmatov Mirjon

BUXORO VILOYATIDA BOJXONA TIZIMINING SHAKLLANISHI TARIXIDAN	31-38
---	-------

To'xtasinov Mira'zam

SOMONIYLAR DAVLATI: HARBIY ISLOHOTLAR VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI	39-42
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kuliboyev Azamat Shonazarovich

DAVLAT SEKTORIDA HISOBNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	43-48
---	-------

Azgarov Abdumutalib

INTERNET-MARKETINGNING UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA QO'LLANILISHI HOLATI TAHLILI	49-56
---	-------

Ochilov Mels, Sayfiyeva Parizoda

IMPACT OF INDUSTRIAL POLICY ON THE INVESTMENT CLIMATE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	57-60
--	-------

Otabekov Javdod

GO'SHT YETISHTIRISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA "AQLLI QISHLOQ XO'JALIGI" IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI	61-68
--	-------

Navruzov Dilshod Ismatullayevich

AKSIYADORLIK JAMIYATIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA'MINLASH	69-74
--	-------

Uralov Temur Boxodir o'g'li

ENERGETIKA KORXONALARI AUDITI NATIJALARINI Hujjatlashtirish VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	75-81
--	-------

Samandarov Og'abek

ENERGIYA XAVFINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA ARDL MODELINING AHAMIYATI	82-86
---	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yuldashev Rustam Daniyrovich

YANGILANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA FALSAFIY TARBIYANING JAMIYAT

RIVOJLANISHIDAGI O'RNI 87-93

Adilov Zafar Yunusovich

ATROF-MUHIT TA'LIMI VA EKOLOGIK ONG: BARQAROR KELAJAK SARI YO'L 94-98

Berdikulova Surayyo Aslamovna

IJTIMOY ADOLAT VA QONUN USTUVORLIGI ME'YORLARINING SHAKLLANISHI 99-104

Taniqulov Jonibek Ashirkulovich

ZAMONAVIY O'ZBEKISTON JAMIYATI SHAROITLARIDA TA'LIM MADANIYATI 105-113

Yarbaev Xasan Xazratqulovich

JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASH:

MILLIY VA GLOBAL XAVFSIZLIK KONTEKSTIDA TAHLIL 114-118

Maxsudjonov Kamronjon

MA'RIFIY TASHKILOTLAR TIZIMINING SHAXS MA'NAVIY MADANIYATIGA

TA'SIRINING IJTIMOY-FALSAFIY AHAMIYATI 119-123

Qo'chqarov Oybek G'ulomovich

INDUSTRIYA 4.0 DAVRIDA TA'LIM VA KASB-HUNAR INTEGRATSIYASI:

IJTIMOY-FALSAFIY YONDASHUV 124-128

Otaqulov Elyor Madiyrovich

EKOLOGIK KONFLIKTNING FALSAFIY MOHIYATI 129-136

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich

TUSHUNCHA USTIDA MANTIQUIY AMALLAR 137-141

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Niyazov Ravshan Turakulovich

SKOTT TUROVNING "AYBSIZLIK PREZUMPSIYASI" ROMANIDA DIALOGLAR

XUSUSIYATI VA PERSONAJLAR XARAKTERISTIKASI 142-148

Yunusova Xilola Ravshan qizi

KONSEPTUAL INTEGRALLASHUV: O'ZBEK TILIDAGI

"V+(I)B YURA TURMOQ" ANALITIK ASPEKTUAL QURILMA TAHLILI MISOLIDA 149-154

Absalamova Gulmira Sharifovna

LINGVOSEMANTIK YONDASHUVDA ADABIY-LUG'AVIY TERMINLARNING

NAZARIY TAHLILI: KRIS BOLDIK LUG'ATI ASOSIDA 155-158

Dadajanova Aziza Karimullayevna

THE ROLE OF CULTURAL CONTEXT IN TRANSLATION:

A CROSS-CULTURAL PERSPECTIVE 159-170

Bahromjonova Shahnoza Xolmatovna

YAPON XALQ ERTAGIDA TURFA VARIANTLILIK HAMDA ERTAKDAGI

RAMZIY MA'NOLAR: "MOMOTARO" (SHAFTOLIDAN TUG'ILGAN BOLA)

ERTAGI MISOLIDA 171-175

Babajanova Iqbol Salomaddinovna

SHAXS OTLARINING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI 176-180

<i>To'xtayeva Sarvinoz</i> DUNYO VA O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA ETNONIMLARNING O'RGANILISHI	181-184
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> TED XYUZ VA IBRAYIM YUSUPOV SHE'RIYATIDA POETIK ILHOM MANBALARI QIYOSI	185-189
<i>Ismatullayeva Nargiza, Qosimova Malika Xurshidovna</i> CHALLENGES AND INNOVATIONS IN SIMULTANEOUS INTERPRETER TRAINING IN CHINESE UNIVERSITIES: THE ROLE OF TECHNOLOGY IN MODERN PEDAGOGY	190-195

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>O'rinboyev Rustamjon</i> A SOCIO-LEGAL ANALYSIS OF THE EVERYDAY TRANSNATIONAL LIVES OF UZBEK MIGRANTS IN RUSSIA	196-206
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> YER NIZOLARINI SUDLARDA KO'RISH TARTIBI	207-212
<i>G'ofurova Dilafruz</i> AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN HAYOTGA QARSHI JINOYATLARNING KRIMINALISTIK TAVSIFI: NAZARIY VA AMALIY MUAMMOLAR	213-218
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> PROKUROR TAQDIMNOMASI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH MASALALARI	219-223
<i>Juraeva Asal</i> OBSTACLES IN ENFORCING ICA AWARDS IN UZBEKISTAN	224-228
<i>Ходжаева Шурин</i> ПРАВОВАЯ ПРИРОДА И ОБЪЁМ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ООН В СФЕРЕ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ	229-239
<i>Imomniyozov Doniyorbek</i> SUN'IY INTELLEKT SOHASIDA ALGORITMIK JAVOBGARLIK: IJTIMOIY, HUQUQIY VA TASHKILIY YONDASHUVLAR	240-250
<i>Asadov Shahriddin Faxriddinovich</i> XIZMATLAR TUSHUNCHASINING HUQUQIY VA IQTISODIY TAHLILI: SIVILISTIK DOKTRINA NUQTAI NAZARIDAN	251-254
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РЕГУЛИРОВАНИЯ АНТИДЕМПИНГОВЫХ И КОМПЕНСАЦИОННЫХ ПОШЛИН В РАМКАХ ВТО И УЗБЕКИСТАНА	255-262
<i>Anarbayev Eldor</i> KONSESSIYALARNI XORIJIY DAVLATLARDA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH	263-269
<i>Ibrohimov Azimjon</i> KORPORATIV IMKONIYATLAR DOKTRINASI: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY QONUNCHILIK	270-278

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Qurbonov G'ulomjon G'afurovich</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISHNING METODLARI, SHAKLLARI VA VOSITALARI	279-285
--	---------

<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i> TRANSFORMATIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING KOMPETENTLIK YONDASHUVI BILAN BOG'LIQLIGI	286-293
<i>Muxammadjonov Muslimbek</i> OLIY TA'LIMDA TALABA MARKAZLI YONDASHUVNI JORIY ETISH MEXANIZMLARI ...	294-302
<i>Khabibullaeva Dilshoda</i> FUNCTIONS OF CODE-SWITCHING IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING CLASSROOMS IN UZBEKISTAN	303-309
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi</i> INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA IJODIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI	310-314
<i>Hamidov Sherarli Shirinovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TALABLARI VA YO'NALISHLARI	315-320
<i>Sattoriy Shohruh</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TA'LIM SIFATINI NAZORAT QILISH MEXANIZMLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI	321-325
<i>Tadjiyeva Nodira Yusupjanovna</i> TALABALARDA MUOMALA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATSIYA JARAYONINING AHAMIYATI	326-331
<i>Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna</i> "NURLI MASKAN" TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUVCHILARNI IJTIMOY HAYOTGA TAYYORLASH BO'YICHA KORREKSION-PEDAGOGIK ISHLARNING TASHKIL ETILISHINI O'RGANISH VA NATIJALAR TAHLILI	332-336
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> TO THE CONTENT OF PRACTICAL CLASSES ON THE MODULE "DECISION SUPPORT SYSTEMS" OF THE ACADEMIC DISCIPLINE "INFORMATION TECHNOLOGIES IN MANAGEMENT"	337-341

Received: 20 July 2025
Accepted: 5 August 2025
Published: 10 August 2025

Article / Original Paper

THEORETICAL ANALYSIS OF LITERARY-DICTIONARY TERMS IN A LINGVOSEMANIC APPROACH: BASED ON CHRIS BOLDICK'S DICTIONARY

Absalamova Gulmira Sharifovna

Samarkand Institute of Agro-Innovations and Research,
Associate Professor of the Department of Digital Technologies,
Tourism and Humanitarian Sciences

Abstract. This article presents a theoretical analysis of literary and linguistic terms from Chris Baldick's "The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms" based on a lingvo-semantic approach. The study focuses on the semantic, etymological, cultural, and functional aspects of terms located at the intersection of literary studies and linguistics. Special emphasis is placed on French-derived terms – *différance*, *discours*, *écriture*, *récit*, *oeuvre*, *philosophes* – and their interpretation within the frameworks of post-structuralism and linguocultural theory. Key concepts such as metaphor, irony, alliteration, stream of consciousness, sonnet, tragedy, phoneme, morpheme, syntax, speech act, semantics, and lexis are also examined for their roles in literary and cultural discourse.

Keywords: literary terms, lingvo-semantic analysis, Chris Baldick, French terms, literary studies, linguistics, semantics, narratology, stylistics.

LINGVOSEMANTIK YONDASHUVDA ADABIY-LUG'AVIY TERMINLARNING NAZARIY TAHLILI: KRIS BOLDIK LUG'ATI ASOSIDA

Absalamova Gulmira Sharifovna

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti,
Raqamli texnologiyalar, turizm va gumanitar fanlar kafedrası Phd, dotsenti
email: gulmirasharifovna@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Kris Boldikning "The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms" lug'atida keltirilgan adabiy va lingvistik terminlar lingvosemantik yondashuv asosida nazariy tahlil qilinadi. Maqola asosan adabiyotshunoslik va tilshunoslikning kesishgan nuqtalarida joylashgan terminlarning semantik, etimologik, madaniy va funksional xususiyatlarini tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqotda metafora, ironiya, alliteratsiya, ong oqimi, sonet, tragediya, fonema, morfema, sintaksis, nutq akti, semantika, lexis kabi muhim terminlar madaniyatlararo kontekstdagi o'zni bilan yoritiladi. Ayniqsa fransuz tilidan o'zlashgan terminlar – *différance*, *discours*, *écriture*, *récit*, *oeuvre*, *philosophes* – nazariy konseptlar va lingvokulturologik tafakkur asosida keng tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: adabiy terminlar, lingvosemantik tahlil, Kris Boldik, fransuzcha atamalar, adabiyotshunoslik, tilshunoslik, semantika, narratologiya, stilistika.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I82025N24>

Kirish

Zamonaviy adabiyotshunoslik va tilshunoslikning o'zaro uzviy bog'liqligi, ayniqsa, lingvosemantik yondashuvda yaqqol namoyon bo'ladi. Bu yondashuv adabiy va lingvistik terminlarni faqat izohlash bilan cheklanmay, balki ularning semantik yuki, etimologik kelib chiqishi, madaniy konnotatsiyasi hamda funksional roli orqali mazmuniy tahlilini nazarda tutadi. Bunday yondashuv, o'z navbatida, til va adabiyot o'rtasidagi chegaralarni o'chirib, ularni

yagona ilmiy diskurs doirasida tahlil qilish imkonini yaratadi. Aynan shunday metodologik nuqtai nazardan kelib chiqib, ushbu maqolada britaniyalik olim Kris Boldik tomonidan yaratilgan va bir necha bor nashr etilgan “The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms” lug’ati asosida adabiy-lug’aviy terminlarning lingvosemantik tahliliga e’tibor qaratiladi. Mazkur lug’at, adabiy tanqid, nazariya va stilistik tahlil uchun asos bo’luvchi eng muhim manbalardan biri sifatida tan olingan. Shuningdek, unda jamlangan adabiy va lingvistik terminlar tarixiy, madaniy, estetik va nazariy ko’rinishlari jihatidan chuqur asoslangan bo’lib, ularni lingvosemantik yondashuv orqali o’rganish – zamonaviy filologik tadqiqotlar uchun keng imkoniyatlar ochadi. [1,2].

Tadqiqot obyekti va manbasi

Mazkur maqolada tadqiqot obyekti sifatida adabiy hamda lingvistik tabiatga ega bo’lgan terminlar tanlab olingan. Tadqiqotning asosiy manbasi – Kris Boldikning “The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms” (1990) lug’ati bo’lib, ushbu lug’at adabiy tanqid va nazariyaning muhim atamalarini izchil, tizimli va ilmiy asoslangan tarzda yoritadi. Lug’atda jamlangan terminlarning ko’pchiligi qadimgi yunon, lotin, fransuz va ingliz tillaridan o’zlashgan bo’lib, ularning shakllanishi, mazmuniy ko’lami va ishlatilish konteksti har bir adabiy hodisa va jarayon bilan bevosita bog’langan. Tadqiqot jarayonida terminlarning semasiologik (ya’ni shakl–ma’no–funksiya) o’zaro aloqasi, ularning madaniy qatlamlardagi aks sadosi, terminlarning poetik va estetik vazifalari chuqur tahlil etiladi. Shuningdek, lug’atdagi terminlar tilshunoslik va adabiyotshunoslik chegarasida joylashgan bo’lib, ularning ko’p qatlamli ma’nosi va kontekstual ishlatilishi adabiy matnni to’laqonli anglashda muhim vosita sifatida baholanadi.

Terminlarning nazariy va semasiologik tahlili

“The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms” lug’atida berilgan terminlar adabiy jarayonlar va nazariyalarning asosiy tushunchaviy vositalaridir. Masalan, *‘metaphor’*, *‘irony’*, *‘alliteration’* kabi stilistik birliklar adabiy matnlarning semantik qatlamlarini chuqur anglashda xizmat qiladi. Ularning semasiologik tahlili orqali adabiy ifodaning chuqurligi, matn ichidagi konnotativ ma’no qatlamlari, obraz va timsollar tizimi aniqlanadi. Ayniqsa *‘stream of consciousness’* (ong oqimi), *‘sonnet’* (sonet), *‘tragedy’* (tragediya), *‘lacuna’* (bo’shliq) kabi terminlar zamonaviy adabiyotshunoslikda g’oyaviy-estetik tushunchalarni yoritishda va janr xususiyatlarini aniqlashda markaziy o’rin egallaydi.

Kris Boldik ushbu terminlarning shakllanishini nafaqat etimologik asosda, balki ularning adabiy amaliyotdagi rivoji va madaniy-tarixiy jarayonlar bilan aloqadorlikda tahlil qiladi. Terminlar adabiy maktablar, uslublar, estetik oqimlar bilan bog’liq holda yoritiladi. Masalan, *‘stream of consciousness’* termini modernist adabiyotga xos psixologik yondashuv sifatida talqin qilinadi. Bunda James Joyce, Virginia Woolf, William Faulkner kabi yozuvchilarning asarlari misol sifatida beriladi.

Ushbu tahlillar natijasida stilistik birliklarning poetik va emotsional funksiyalari yanada chuqurroq ochiladi. Har bir termin o’zining leksik, grammatik va konnotativ tavsifi orqali matnning janr, uslub, semantik qatlamlarini yoritishda muhim omil bo’lib xizmat qiladi. Bunday yondashuv lug’atdagi atamalarning o’quvchi va tadqiqotchiga qulay, tez va intuitiv tarzda tushunilishiga imkon beradi.

Fransuzcha terminlarning lingvokulturologik tahlili

Lugʻatda fransuz tilidan oʻzlashgan terminlar alohida ahamiyat kasb etadi. Bu terminlar – *'discours', 'écriture', 'récit', 'oeuvre', 'philosophes'* va boshqalar – gʻarb madaniyatidagi adabiy-estetik tafakkur va nazariy tafsirlardan kelib chiqqan boʻlib, zamonaviy adabiy tahlilning asosiy tarkibiy qismlarini tashkil qiladi. Jumladan, *'discours'* va *'histoire'* oʻrtasidagi farq narratologik strukturalarni tahlil qilishda muhim nazariy asos boʻlsa, *'écriture'* esa yozuvning uslubiy, siyosiy, hatto genderni oʻz ichiga oladi.

Ayrim terminlar, xususan *'écriture féminine', 'différance', 'intertextuality'* feministik adabiy tanqid, poststrukturalizm va dekonstruksiya nazariyalari bilan bevosita bogʻliq. Bu terminlar oʻz mohiyatida matnning murakkab semantik qatlamlarini ochib berishga xizmat qilsa-da, ayni vaqtda ular madaniyatlararo estetik oʻzaro taʼsirni ham namoyon qiladi. Yuliya Kristeva, Derrida, Barthes kabi fransuz mutafakkirlarining qarashlari lugʻatda bevosita yoki bilvosita tarzda yoritilgan.

Fransuz tilidan oʻzlashgan ushbu terminlar lingvokulturologik nuqtai nazardan nafaqat atama, balki estetik-estetik konsept sifatida qadrlanadi. Ular nafaqat adabiy matnning struktura va janrini tahlil qilishda, balki gʻarb madaniy tafakkurining tarixiy qatlamlarini yoritishda ham vosita boʻlib xizmat qiladi. Bu orqali lugʻat zamonaviy filologik tadqiqotlarda fransuz madaniyatining taʼsiri va universalligi haqida fikr yuritishga imkon beradi. [3,4].

Lingvistik terminlarning paradigmatic oʻrni

Lugʻatda oʻz ifodasini topgan lingvistik terminlar – *'phoneme', 'morpheme', 'syntax', 'semantics', 'speech act', 'lexis'* – tilshunoslikning zamonaviy paradigmalari doirasida tahlil qilinadi. [5,6]. Ularning har biri fonetik-morfologik, sintaktik, semantik va stilistik yondashuvlar asosida izchil yoritilgan. Masalan, *'phoneme'* tovush darajasidagi farqlovchi birlik sifatida strukturaviy tilshunoslikka asos boʻladi. *'Morpheme'* esa tilning eng kichik semantik birligi sifatida grammatika va lugʻat tizimining uzviy boʻlagi hisoblanadi.

'Syntax' va *'speech act'* kabi terminlar esa sintaktik va pragmatik sathdagi yondashuvni ifodalaydi. Ayniqsa, *'speech act'* – nutq akti – Austin va Searle nazariyalarida tushuntirilganidek, faqat soʻzlash emas, balki harakat qilish vositasi sifatida tahlil etiladi. *'Semantics'* va *'lexis'* esa tilning maʼno qatlamlari va soʻz boyligining tizimlashtirilgan koʻrinishini beradi. Ushbu terminlarning izohi lugʻatda nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham yoritilgan boʻlib, ular tilshunoslikning kognitiv, funksional, diskursiv va stilistik yondashuvlari bilan uzviy bogʻlanadi.

Xulosa

Yuqorida oʻrganilgan maʼlumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, Kris Boldikning "The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms" lugʻati adabiyotshunoslik va tilshunoslikda terminologik barqarorlik va nazariy aniqlikni taʼminlovchi muhim manba hisoblanadi. Lugʻatda yoritilgan atamalar zamonaviy lingvosemantik tadqiqotlar uchun boy material boʻlib, ularni leksik-semantik, madaniy, etimologik va uslubiy kontekstda tahlil qilish zamonaviy filologik yondashuvlarning chuqurlashuviga xizmat qiladi. Xususan, fransuz tilidan oʻzlashgan terminlar orqali gʻarb adabiyotshunosligining nazariy asosi ochiladi, lingvistik birliklar orqali esa til va matn oʻrtasidagi murakkab aloqalar yoritiladi. Demak, lugʻatdagi adabiy va lingvistik terminlar faqat izohli birlik emas, balki ilmiy tafakkurni shakllantiruvchi konseptual vosita sifatida qaralishi zarur.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Baldick C. The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms. Oxford University Press.1990. 1–276.
2. Saussure F. de Cours de linguistique générale. Payot. 1915. 15–80.
3. Jakobson R. Linguistics and Poetics. Style in Language.1960. 350–377.
4. Genette G. Narrative Discourse. Cornell University Press. 1980. 25–115.
5. Kristeva J. Desire in Language. Columbia University Press. 1980. 60–128.
6. Short M. Exploring the Language of Poems, Plays and Prose. Longman. 1996. 5–75.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 8 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).